

da se podvrgnu strogoj stranačkoj disciplini, niti se od njih traži da slijede stranačku politiku u njezine stavove u pojedinim pitanjima, istraživanje glasačkih konvergencija senatora iz različitih političkih stranaka, ali iz iste savezne države, svakako je veoma interesantno pa i značajno za realizaciju određene politike vezane za određenu saveznu američku državu.

Nancy Ettliger («Local voting and social change») analizira značenje glasanja na lokalnoj razini nastojeći odgovoriti da li glasanje služi kao sredstvo koje omogućuje pojedincima ili grupama da otvore nove probleme ili izazovu promjene, ili glasanjem birači samo pasivno izražavaju postojeće političke i socioekonomske uvjete.

Četvrti dio knjige, «Future directions»; sadrži tri eseja. Alexander B. Murphy («Electoral geography and the ideology of place: the making of regions in Belgian electoral politics») istražuje ulogu »mjesta« odnosno socioekonomski ambijent u izbornom procesu analizirajući promjene u izbornoj politici Belgije. Po ocjeni autora način definiranja »mjesta« i njegovo uključivanje u politički diskurs veoma je važno jer ukazuje kako izborni proces funkcionira. Upravo političko-teritorijalni razvoj povezan s lingvističkom politikom »mjesta« u Belgiji poslužio je autoru kao veoma dobar primjer za takvu analizu.

Gordon L. Clark («Regulation union representation elections: towards a third type of electoral geography») analizira sindikalnu reprezentaciju radništva u američkom izbornom procesu te pokazuje kako uloga sindikalnog organiziranja opada kao posljedica znanstveno-tehnoloških promjena.

Peter J. Taylor («Extending the world of electoral geography») jezgrovito izlaže bitne karakteristike liberalno-demokratske države, a u nastavku rada ukazuje na potrebu proširivanja istraživanja izborne geografije i u zemlje Trećeg svijeta.

Eseji koje smo ukratko prikazali veoma su raznoliki, kako po svom metodološkom pristupu proučavanju izbornih procesa, tako i po tematici koja se nalazi u fokusu znanstvenog istraživača. Međutim, usprkos tom

šarenilu, riječ je o važnoj, premda složenoj tematici budući da su izborni rezultati ključni indikator vitalnosti i uspješnosti svake demokracije. Kod svih je istraživača prisutna težnja ne samo da se proširi područje izborne geografije (prostorna dimenzija analize izbora) u nova empirijska područja već i potreba da se izgradi širi teorijski okvir koji bi obogatio empirijske analize i omogućio bolje razumijevanje suvremenih problema politike i društava na globalnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini. Ova knjiga je zanimljiva za sve koji se bave izborima, izbornim studijama, odnosno prostornom analizom izbornog ponašanja birača.

Štefica Deren-Antoljak

Prikaz

Arend Lijphardt

Demokracija u pluralnim društvima

Zagreb, Globus/Školska knjiga, 1992.

Zagrebačka »Školska knjiga« trenutno najbolje predstavlja europsku i svjetsku politološku duhovnu produkciju. Dokaz tome su veoma zapažene knjige poput Andersonove *Nacije: zamišljene zajednice* (1990.), Heldove *Modeli demokracije* (1990), Nohlenove *Izborni pravo i stranački sustavi* (1992), te ova američkog politologa sa Sveučilišta u Los Angelesu Lijphardta (tiskana u suradnji s »Globusom«), u kojoj se autor bavi temeljnim pojmom ili predmetom »konsocijacijske demokracije«.

O čemu je, zapravo, riječ? Riječ je o empirijskom i normativnom modelu demokracije, veli Lijphardt (usp. str. 9), ili stabilnoj demokratskoj vlasti u pluralnim društvima ili suradnji elita: »Suradnja među elitama osnovna je značajka kojom se odlikuje konsocijacijska demokracija...«! (str. 9) ili hrvatski kazano *suživotna demokracija*. (?)

Prije ulaska u srž rasprave, Lijphardt podastire definicije *pluralnog društva*, dakle onog koje biva na načelu društvenog segmentiranja ili rascjepa, različitih naravi; *demokracije*, kao sustava koji se približava demokratskim idealima; *stabilnosti*, kao »održavanja sistema, javnog reda, legitimnosti i učinkovitosti«. O stabilnosti Lijphardt kaže: »Najznačajnija obilježja stabilnog demokratskog režima su velika vjerojatnost da će ostati demokratskim te niska razina stvarnog i potencijalnog građanskog nasilja« (str. 12).

Ključni elementi pojma »konsocijacijske demokracije su »rascjep na osnovu segmentiranja« inherentan pluralnim društvima, i suradnja/kooperacija političkih elita«. »Drugim riječima, konsocijacijska demokracija razumije segmentirani pluralizam ako se on protegne na sve rascjepe koji nastaju iz segmentiranja u pluralnom društvu te ako je u kombinaciji s demokracijom kroz pristanak« (str. 13).

Lijphardt još na jednom mjestu preciznije određuje karakteristike konsocijacijske demokracije. Prva je »da je na vlasti velika koalicija političkih vođa svih značajnih segmenata određenoga pluralnog društva« (str. 32). Druga je načelo *veta*; treća je načelo proporcionalnosti, te »visok stupanj samostalnosti svakog segmenta u odlučivanju o unutarnjim pitanjima« (str. 32). I sada Lijphardt ističe njezino temeljno obilježje: »Osnovno obilježje konsocijacijske demokracije jest da politički vođe svih značajnih segmenata nekog pluralnog društva suraduju u velikoj koaliciji u upravljanju zemljom« (str. 32).

Lijphardt, nadalje, piše o primjerima europskih konsocijacijskih demokracija, elementima konsocijacije u nekonsocijacijskim demokracijama, modelima demokratskih porredaka, centripetalnoj i centrifugalnoj demokraciji, polukonsocijacijskoj demokraciji i na primjerima Kanade i Izraela, te konsocijacijskoj demokraciji u zemljama Trećeg svijeta.

Autor ove knjige blizak je sistemskoj teoriji, odnosno onoj politologijskoj školi koja političko misli u kontekstu rečene teorije. Knjiga je pravi dobitak u politologijskom promišljanju modernog pojma demokracije, posebice u sredinama insuficijentnim demokratskom tradicijom.

Andelko Milardović

Wolfgang Frühwald, H. Robert Jauß, Reinhart Koselleck, Jürgen Mittelstraß, Burkhard Steinwachs
Geisteswissenschaften heute

Suhrkamp Bd. 973 Frankfurt/M, 1991

Riječ je o spomenici ili završnom izvještaju istraživanja koje je u razdoblju od 1987. do 1990. financirala njemačka Rektorska konferencija i Ministarstvo za istraživanja i tehnologiju. Istraživanja je koordiniralo sveučilište u Konstanzi.

Sastavljači objavljenog izvještaja svi su odreda istaknuti njemački znanstvenici. Izvještaj svjedoči o tome s kolikom pažnjom Njemačka prilazi svojim sveučilištima, kako dugoročno i temeljito priprema njihovu transformaciju na temelju istraživačkih uvida u njihov znanstveni pogon i unutrašnju dinamiku njegove transformacije. Suprotno našoj sklonosti za izvanjskim državnim zahtevima u sistem Sveučilišta i organizacije istraživačkog i nastavnog rada, na njima njemački autori slijede dinamiku unutrašnjih, čas vidljivijih čas skrivenijih, promjena koje indiciraju i iniciraju potrebu za organizacijskim poboljšanjima i institucionalnim promjenama.

U izvještaju o kojem je riječ govori se o duhovnim znanostima i njihovu položaju u sistemu znanosti, kao i njihovom mjestu na sveučilištima. Karakteristično je da je istraživanje bilo povjereno sveučilištu u Konstanzi koje je nakon drugog svjetskog rata osnovano po uzoru na američki departmanski sistem. Implantacija američkog sustava u Njemačkoj nije uspjela. Departmani su se ponovo pretvorili u fakultete kao multidisciplinarnu nastavnoistraživačke cjeline koje najbolje korespondiraju s potrebama svoje socijalne okoline jer ni ona nije monodisciplinarna. S multidisciplinarnosti građanskih i državnih institucija korespondiraju fakulteti kao također multidisciplinarna središta obrazovanja i istraživanja. Mittelstraß,